

Armoedeprofielen van de vier grote steden

Hendrika Lautenbach en Clemens Siermann

De lage inkomens concentreren zich in Nederland vooral in de vier grote steden. Bijna een kwart van alle huishoudens met een laag inkomen woont in een van deze steden. Dit komt omdat risicogroepen zoals eenoudergezinnen, oudere alleenstaanden en niet-westerse allochtonen er oververtegenwoordigd zijn. In alle vier de grote steden dragen alle risicogroepen bij aan het hoge aandeel lage inkomens. Per stad zijn er echter verschillen. Zo kent Amsterdam relatief hoge percentages lage inkomens onder alleenstaande mannen van 45–64 jaar en paren met kinderen, terwijl in Rotterdam en Den Haag juist eenoudergezinnen een verhoogd risico op armoede hebben. Alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar en niet-westerse huishoudens hebben in alle vier de steden het vaakst een ongunstige inkomenspositie.

Utrecht heeft van de grote steden een duidelijk afwijkend profiel wat betreft lage inkomens. De kans op armoede is er een stuk lager dan in de andere drie grote steden. Deels komt dit door het relatief lage aandeel niet-westers allochtone huishoudens. Daarbij profiteert Utrecht ook van de hoge arbeidsparticipatie en de lage afhankelijkheid van de bijstand

1. Inleiding

Doel van dit artikel is het in kaart brengen van de armoede in de vier grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Per stad wordt een profiel opgemaakt waarin wordt beschreven welke groepen er meer dan gemiddeld te maken hebben met financiële armoede, de zogenaamde risicogroepen. Risicogroepen zijn bijvoorbeeld niet-westerse allochtonen, eenoudergezinnen en alleenstaanden. Ook komt aan de orde in hoeverre er sprake is van concentratie van armoede in bepaalde wijken en buurten en welke risicogroepen hierbij betrokken zijn.

Door het beeld van de vier grote steden afzonderlijk te schetsen, ontstaat er meer duidelijkheid over welke groepen nu het meest bijdragen aan de relatief hoge aandelen huishoudens met een laag inkomen in de verschillende steden. Behalve dat dit licht kan doen schijnen op de overeenkomsten en verschillen tussen de grote steden en de oorzaken daarvan, biedt het mogelijkheden voor het (lokale) beleid hierop te anticiperen. Het onderzoek is verricht in het kader van het CBS-speerpunt Ruimte, Wonen, en Mobiliteit. Onderdeel van dit speerpunt is onder meer de sociaaleconomische positie van steden.

Om te bepalen of er sprake is van armoede voor een huishouden is er gebruik gemaakt van de lage-inkomensgrens (SCP/CBS 2005; CBS/SCP 2005). Dit is een absolute grens die voor alle jaren en voor alle huishoudens eenzelfde koopkracht vertegenwoordigt. In 2004 lag deze op 10 287 euro per jaar voor een alleenstaande. Alleen voor particuliere huishoudens die gedurende het hele jaar inkomsten hebben ontvangen, is vastgesteld of er sprake is van een laag inkomen.

2. Laag inkomen en risicogroepen in de vier grote steden

Risicogroepen

De lage inkomens zijn niet gelijk gespreid over Nederland. In 2004 moest 9 procent van de huishoudens rondkomen van een laag inkomen. Dit komt overeen met 600 duizend huishoudens. In de vier grote steden lag dit aandeel met 15 procent aanzienlijk hoger. Het hoogst van alle steden was het in Amsterdam (17 procent), gevolgd door Rotterdam (16 procent) en Den Haag (14 procent). De vierde grootste stad van Nederland, Utrecht, komt niet voor in de top-20. Daar lag het aandeel lage inkomens maar iets boven het landelijk gemiddelde.

Staat 1
Particuliere huishoudens, totaal en met een laag inkomen naar huishoudenstype, 2004*

	Totaal volledig jaarinkomen	Laag inkomen					
		Totaal	Alleenstaande 45–64 jaar		Met minderjarige kinderen		
			Man	Vrouw	Eenouder	Paar	
	x 1 000		%				
Totaal	6 432	601	9	20	27	22	8
Vier grote steden	894	136	15	28	32	26	13
Amsterdam	330	56	17	29 ¹⁾	31	25	16
Rotterdam	253	39	16	28	38	27	13
Den Haag	200	28	14	25	31	27	12
Utrecht	110	12	11	24	27	24	10
Overig gemeente	5 539	465	8	18	26	21	7

¹⁾ Leesvoorbeeld: in 2004 had in Amsterdam 29% van de alleenstaande mannen van 45–64 jaar met een volledig jaarinkomen een laag inkomen.

Groepen huishoudens worden in uiteenlopende mate getroffen door armoede. Zo zijn er verschillen naar samenstelling van het huishouden, naar inkomensbron, en naar land van herkomst. Hieruit vallen diverse risicogroepen af te leiden. Het zijn vooral eenoudergezinnen, alleenstaanden, uitkeringsgerechtigden en niet-westerse allochtonen die vaker een laag inkomen hebben (SCP/CBS 2005). Van de alleenstaanden betreft dit met name de 45–64-jarigen, waarbij de vrouwen een hoger risico op een laag inkomen hebben dan de mannen.

De ongelijke spreiding van de lage inkomens in Nederland hangt samen met het in meer of mindere mate geconcentreerd voorkomen van deze risicogroepen. De concentratie hiervan in de grote steden betekent dat 23 procent van de huishoudens met een laag inkomen in een van de vier grote steden woont. Behalve dat de risicogroepen zich in deze steden concentreren, ligt het aandeel lage inkomens onder hen daar nog eens hoger dan gemiddeld.

Ook geldt dat groepen die voor Nederland als geheel geen verhoogd armoederisico kennen, dat op het niveau van de grote stad wel hebben. Zo hebben paren met minderjarige kinderen in de steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag anderhalf tot twee keer zo vaak te maken met een laag inkomen dan de rest van Nederland.

Lage inkomens onder niet-westerse allochtone huishoudens

Het aandeel lage inkomens onder huishoudens met een niet-westers allochtone hoofdkostwinner ligt veel hoger dan die met een autochtone hoofdkostwinner. Dit is zowel binnen als buiten de grote steden het geval. In de vier grote steden hebben bijna drie op de tien niet-westerse huishoudens een laag inkomen tegenover een op de tien autochtone. Deze aandelen liggen voor beiden groepen hoger dan het landelijk gemiddelde, al is het verschil voor de niet-westerse huishoudens met 1 procentpunt vrij gering.

Ondanks dat in de vier grote steden niet-westers allochtone huishoudens in totaal veel minder huishoudens omvatten dan autochtone, 23 respectievelijk 65 procent, dragen ze qua aantal evenveel bij aan de groep lage inkomens. Onder zowel autochtonen als niet-westerse allochtonen komen in de vier grote steden 60 duizend huishoudens met een laag inkomen voor. Dit betekent dat de lage inkomens er voor 44 procent uit autochtone huishoudens en voor 44 procent uit niet-westers allochtone huishoudens bestaat. De overige 12 procent bestaat uit huishoudens met een westers allochtone hoofdkostwinner.

Huishoudens met een niet-westerse hoofdkostwinner bestaan uit gemiddeld meer personen dan die met een westerse of niet-westerse hoofdkostwinner. Kijken we naar het aantal personen met een laag inkomen, dan blijkt dat in de vier grote steden 55 procent van hen in een niet-westers allochtoon huishouden leeft, terwijl 34 procent deel uitmaakt van een autochtoon huishouden.

Staat 3
Aandelen huishoudens en personen met een laag inkomen in de vier grote steden naar herkomstgroepering, 2004*

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
<i>Particuliere huishoudens met volledig jaarinkomen</i>				
	%			
Totaal	84	9	7	100
Met een laag inkomen	67	11	22	100
Vier grote steden				
Met een laag inkomen	44	12	44	100
<i>Personen in particuliere huishoudens met volledig jaarinkomen</i>				
Totaal	82	8	10	100
Met een laag inkomen	63	9	27	100
Vier grote steden				
Met een laag inkomen	34	10	55	100

Staat 2
Particuliere huishoudens met een volledig jaarinkomen en het aandeel daarvan met een laag inkomen naar herkomstgroepering, 2004*

	Totaal	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon				
				Totaal	Suriname	Antillen/Aruba	Turkije	Marokko
<i>x 1 000</i>								
<i>Met een volledig jaarinkomen</i>								
Totaal	6 432	5 383	580	466	123	43	94	67
Vier grote steden	894	582	107	204	71	17	33	31
Amsterdam	330	204	46	80	29	5	10	14
Rotterdam	253	164	25	64	21	7	12	7
Den Haag	200	129	25	45	18	4	8	5
Utrecht	110	85	11	15	3	1	3	5
Overige gemeenten	5 539	4 802	473	262	52	26	61	37
<i>%</i>								
<i>W.o. met een laag inkomen</i>								
Totaal	9	7	11	28	20	25	28	31
Vier grote steden	15	10	15	29	23	29	33	34
Amsterdam	17	12	16	30	24	27	33	32
Rotterdam	16	10	15	30	23	32	34	40
Den Haag	14	10	12	28	20	27	34	36
Utrecht	11	8	13	28	21	19	27	30
Overige gemeenten	8	7	11	27	17	22	26	29

Zowel in Amsterdam als in Rotterdam en Den Haag ligt het aandeel niet-westers allochtone huishoudens rond de 24 procent. In Rotterdam bestaat echter vrijwel de helft van de huishoudens onder de lage-inkomensgrens uit niet-westerse huishoudens, terwijl dit voor Amsterdam en Den Haag respectievelijk 42 en 45 procent is.

In Utrecht, waar het aandeel niet-westerse huishoudens met 14 procent aanzienlijk lager is dan in de andere drie grote steden, heeft een derde van de huishoudens met een laag inkomen een niet-westerse hoofdkostwinner.

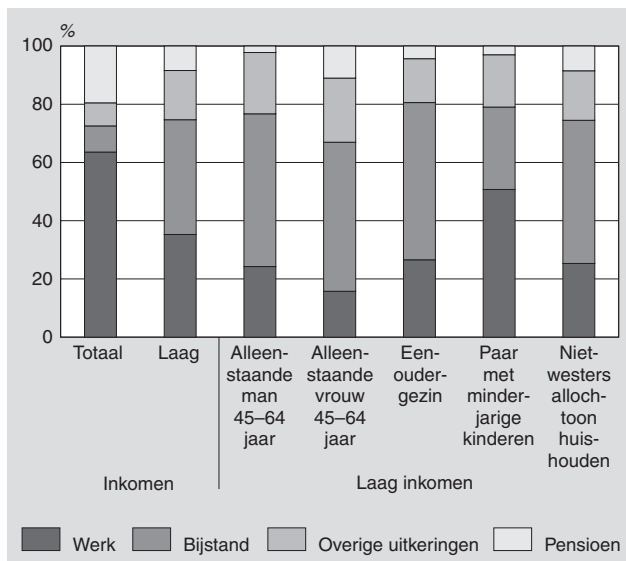
3. Amsterdam

3.1 Lage inkomens in de stad

In Amsterdam is het aandeel huishoudens met een laag inkomen het hoogst. Een op de zes huishoudens heeft er te kampen met een laag inkomen. Ten opzichte van de andere drie grote steden hebben vooral alleenstaande mannen van 45–64 jaar en paren met minderjarige kinderen er een verhoogd aandeel lage inkomens. De helft van deze paren heeft werk als de voornaamste inkomensbron. In zes van de tien gevallen betreft het werk als zelfstandige. Omdat het inkomen van zelfstandigen meer fluctueert en er zelfs sprake kan zijn van verlies, is de kans op een (tijdelijk) laag inkomen voor deze groep groter dan voor werknemers.

Voor de meeste huishoudens met een laag inkomen is echter een bijstandsuitkering of andere uitkering de voornaamste inkomensbron. Zo moet ongeveer de helft van de 45–64-jarige alleenstaanden, eenoudergezinnen en niet-westers allochtone huishoudens met een laag inkomen, rondkomen van een bijstandsuitkering.

1. Amsterdam; voornaamste inkomensbron van huishoudens naar inkomenspositie, huishoudenstype en herkomst, 2004*



Verder valt op dat de aandelen lage inkomens in Amsterdam onder autochtone en westers allochtone huishoudens hoger liggen dan gemiddeld in de vier grote steden. Dit is

mede een verklaring voor het relatief lage percentage niet-westerse huishoudens onder het totaal aantal huishoudens met een laag inkomen in Amsterdam ten opzichte van Rotterdam en Den Haag.

3.2 Lage inkomens in wijken en buurten

In Amsterdam varieert het aandeel lage inkomens in de stadsdelen van 11 procent tot 22 procent. Het hoogst is het aandeel in Bos en Lommer. Maar ook in de stadsdelen Westerpark, Zeeburg, De Baarsjes en Zuidoost heeft een vijfde van de huishoudens te maken met een laag inkomen. Binnen deze stadsdelen vinden we hoge concentraties van huishoudens met een bijstandsuitkering. Het laagst is het aandeel lage inkomens in het stadsdeel Zuidoost, waar maar 4 procent van de huishoudens een bijstandsuitkering heeft.

Naar huishoudenstype

Bos en Lommer heeft samen met Zuidoost het hoogste percentage huishoudens dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen. Het zijn vooral de alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar, eenoudergezinnen en paren met minderjarige kinderen die een verhoogd aandeel lage inkomens laten zien. Dit geldt voor alle buurten binnen deze wijk. In de buurt Erasmuspark hebben daarnaast ook alleenstaande mannen van 45–64 jaar een bovengemiddeld aandeel lage inkomens.

In de wijk Westerpark leeft ruim een van de tien huishoudens van een bijstandsuitkering. Hier wordt het beeld van de lage inkomens gedomineerd door alleenstaande mannen van 45–64 jaar. Dit komt terug voor alle buurten binnen deze wijk. In de Spaarndammer- en Zeeheldenbuurt hebben ook alleenstaande vrouwen in diezelfde leeftijdsgroep en eenoudergezinnen relatief vaak een laag inkomen.

Ook in Zeeburg en in De Baarsjes hebben alleenstaanden van 45–64 jaar een verhoogd risico op armoede. In De Baarsjes is het aandeel lage inkomens onder alleenstaande 45–64-jarige vrouwen het hoogst van alle wijken in Amsterdam. Verder hebben in deze wijk ook oudergezinnen en paren met jonge kinderen een relatief grote kans op armoede.

Naar herkomst

Gemiddeld hebben niet-westers allochtone huishoudens in Amsterdam bijna tweeëneenhalf keer zo vaak te maken met een laag inkomen vergeleken met autochtone huishoudens. Een hoog aandeel lage inkomens onder hen komt zowel voor in wijken met een hoog aandeel niet-westerse huishoudens, als in wijken met een laag aandeel. Zo is het risico op armoede voor niet-westerse huishoudens met 34 procent het grootst in de Binnenstad, waar maar een op de tien huishoudens niet-westers is. In de wijken met een nagenoeg even hoog risico op een laag inkomen onder de niet-westerse huishoudens, zoals in Oud-West, Wester-

Staat 4
Amsterdam; aandelen particuliere huishoudens met een bijstandsuitkering, een niet-westers allochtone hoofdkostwinner en een laag inkomen in de stadsdelen, 2004*

	Bijstand als voornaamste inkomensbron	Niet-westers allochtoon huishouden	Laag inkomen					
			Totaal	Alleenstaande man 45-64 jaar	Alleenstaande vrouw 45-64 jaar	Eenoudergezin	Paar met minderjarige kinderen	Niet-westers allochtoon huishouden
<i>in % van huishoudens met volledig jaarinkomen</i>								
Amsterdam¹⁾	9	24	17	29	31	25	16	30
Stadsdeel								
Bos en Lommer	13	40	22	30	40	34	25	33
Westerpark	11	22	20	37	30	29	18	33
Zeeburg	11	32	20	33	37	26	17	31
De Baarsjes	10	25	20	35	41	29	23	33
Zuidoost	13	54	19	25	38	26	14	26
Oud-West	8	14	18	33	27	25	13	33
Binnenstad	7	10	18	28	25	23	11	34
Oost/watergraafsmeer	9	23	18	35	26	24	15	31
Geuzenveld/Slotermeer	11	36	18	28	32	26	23	30
Amsterdam-Noord	9	23	16	21	40	25	17	31
Amsterdam Oud-Zuid	7	13	15	32	30	20	13	28
Osdorp	7	27	13	24	27	24	14	27
Slotervaart/Overtoomse Veld	7	26	12	21	28	23	16	27
Zuideramstel	4	10	11	22	24	18	9	22

¹⁾ Wijken zijn niet opgenomen als het aantal huishoudens te gering was om er betrouwbare cijfers aan te ontleen.

park, De Baarsjes en Bos en Lommer, varieert het aandeel niet-westerse huishoudens tussen de 14 en 40 procent.

Het hoogste aandeel allochtonen vinden we in de wijk Zuidoost. Hier heeft meer dan de helft van de huishoudens een niet-westerse hoofdkostwinner. Het aandeel lage inkomens onder deze huishoudens is er met 26 procent relatief laag. Tussen de buurten varieert het aandeel lage inkomens in de wijk Zuidoost van 4 tot 27 procent. Er is sprake van een concentratie van lage inkomens. Dit komt vooral doordat de niet-westerse allochtonen voornamelijk in de buurten Bijlmer-Centrum en Bijlmer-Oost wonen: 70 tot 80 procent van de bevolking is hier van niet-westerse herkomst. Daarbij is het aandeel lage inkomens onder autochtonen in Bijlmer-Centrum nog eens veel hoger dan gemiddeld.

De buurten in Amsterdam waar niet-westerse allochtonen ten opzichte van autochtonen veel vaker te maken hebben met een laag inkomen, liggen voor het overgrote deel in de wijken waar het aandeel lage inkomens onder het gemiddelde ligt. Voorbeelden hiervan zijn twee buurten in Amsterdam-Noord en twee in Slotervaart/Overtoomse Veld waar de niet-westerse huishoudens vijf tot zes keer zo vaak een laag inkomen hebben dan autochtone huishoudens. Dit komt echter niet omdat ze hier meer dan elders een inkomen onder de lage-inkomensgrens hebben, maar omdat het aandeel lage inkomens onder de huishoudens met een autochtone kostwinner er veel lager ligt.

4. Rotterdam

4.1 Lage inkomens in de stad

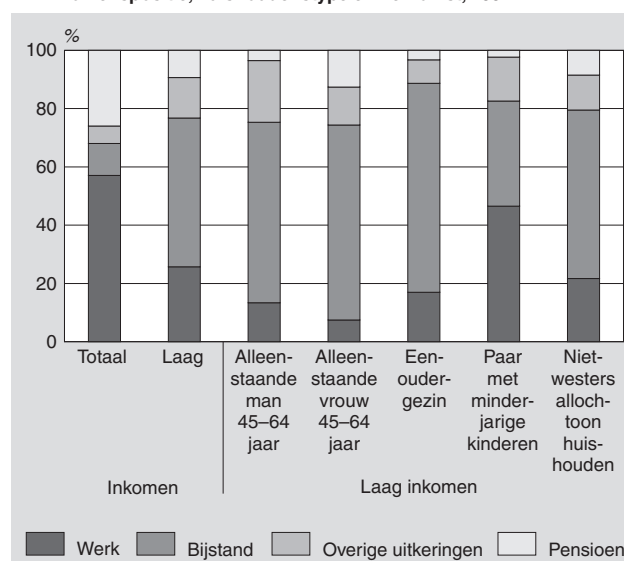
Alleenstaande vrouwen van 45-64 jaar, eenoudergezinnen en niet-westerse allochtonen leven in Rotterdam het vaakst van een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Vooral het hoge aandeel lage inkomens onder de 45-64-jarige vrouwen valt op: 38 procent van deze groep heeft

een laag inkomen. Dit is 6 procentpunten meer dan gemiddeld in de vier grote steden.

Ook hebben in Rotterdam alle onderscheiden niet-westerse herkomstgroepen een relatief hoog aandeel lage inkomens vergeleken met de andere drie grote steden. Zo moeten in Rotterdam vier op de tien huishoudens met een kostwinner van Marokkaanse herkomst van een laag inkomen rondkomen. Van de Antilliaanse en Arubaanse huishoudens is dat voor een derde het geval.

Drie zaken vallen op in Rotterdam wat betreft de voornaamste inkomstenbron van huishoudens. Met 26 procent zijn er relatief weinig lage-inkomenshuishoudens die werk als voornaamste inkomstenbron hebben. Van alle vier de grote steden is de arbeidsparticipatie hier het laagst. Maar 57 procent van alle huishoudens betrekken hun inkomsten vooral uit arbeid. Daarnaast is het aandeel alleenstaande 45-64-jarige vrouwen met een laag inkomen die inkomsten

2. Rotterdam; voornaamste inkomensbron van huishoudens naar inkomenspositie, huishoudenstype en herkomst, 2004*



uit arbeid hebben met 7 procent erg klein. Meer dan in de overige grote steden is in Rotterdam de bijstand de voornaamste inkomstenbron voor huishoudens met een ongunstige inkomenspositie. Van de alleenstaande 45–64-jarigen en eenoudergezinnen met een laag inkomen ontvangen 60 tot 70 procent een bijstandsuitkering. Onder de niet-westers allochtone huishoudens met een laag inkomen is dat 58 procent.

4.2 Lage inkomens in wijken en buurten

In Rotterdam zijn de wijken Delfshaven en Feijenoord koploper met respectievelijk 25 en 22 procent huishoudens met een laag inkomen. Het aandeel huishoudens met een bijstandsuitkering is in beide wijken 17 procent, het hoogst van alle wijken in Rotterdam.

Met uitzondering van vier wijken zoals het Stadscentrum en Hoek van Holland, ligt het aandeel lage inkomens onder alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar in alle Rotterdamse wijken ruim boven het gemiddelde van de vier grote steden. In Pernis bijvoorbeeld waar het aandeel lage inkomens met 6 procent het laagst is, heeft 42 procent van deze vrouwen een ongunstige inkomenspositie.

Naar huishoudenstype

Veel wijken in Rotterdam hebben zowel buurten met hoge en buurten met relatief lage aandelen lage inkomens. Dit geldt ook voor Delfshaven en Feijenoord. In Delfshaven loopt het aandeel lage inkomens per buurt uiteen van 12 tot 30 procent, in Feijenoord ligt het tussen de 11 en 29 procent. Zowel in Delfshaven als Feijenoord dragen alle onderscheiden huishoudenstypen bij aan het hoge aandeel lage inkomens.

In de buurten van Delfshaven hebben paren met minderjarige kinderen een bovengemiddeld aandeel lage inkomens. Anders dan in Amsterdam is dit in Rotterdam minder vaak het gevolg van een (fluctuerend) inkomen uit een zelfstandige onderneming. Ook is het aandeel lage inkomens onder alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar in alle buur-

ten relatief hoog. Het hoogst is dit aandeel in de buurt Schiedam waar twee derde van hen hiermee te maken heeft. In de buurt Spangen hebben alle huishoudenstypes een sterk verhoogd aandeel lage inkomens, terwijl dit in Oud-Mathenesse vooral het geval is bij alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar en eenoudergezinnen.

In Feyenoord worden in de meeste buurten vooral de alleenstaande 45–64-jarige vrouwen, eenoudergezinnen, en paren met minderjarige kinderen getroffen. Zo moeten in de buurtschappen Afrikaanderwijk, Katendrecht, en Bloemhof zes op de tien alleenstaande 45–64-jarige vrouwen rond zien te komen van een laag inkomen.

Naar herkomst

In Rotterdam hebben niet-westers allochtone huishoudens drie keer zo vaak te maken met een laag inkomen in vergelijking tot autochtone huishoudens. Maar ook hier zijn wijken waar de verhouding zelfs 4:1 is. In deze wijken is het percentage niet-westerse huishoudens op het totaal aantal huishoudens tussen de 12 en 22 procent, dus lager dan gemiddeld voor Rotterdam.

In Delfshaven en Feijenoord is het risico op armoede voor zowel autochtone als niet-westerse huishoudens het grootst. In deze wijken is respectievelijk 49 en 42 procent van de huishoudens van niet-westerse herkomst. Omdat deze wijken qua inwoneraantal tot de grootste wijken van Rotterdam behoren, weegt het hoge percentage lage inkomens onder de niet-westers allochtone huishoudens hier zwaar mee in het gemiddelde aandeel lage inkomens in Rotterdam.

5. Den Haag

5.1 Lage inkomens in de stad

Behalve voor eenoudergezinnen liggen de aandelen lage inkomens onder de risicogroepen in Den Haag iets onder het gemiddelde voor de grote steden. Dit geldt ook voor de

Staat 5
Rotterdam; aandelen particuliere huishoudens met een bijstandsuitkering, een niet-westers allochtone hoofdkostwinner en een laag inkomen in de wijken, 2004*

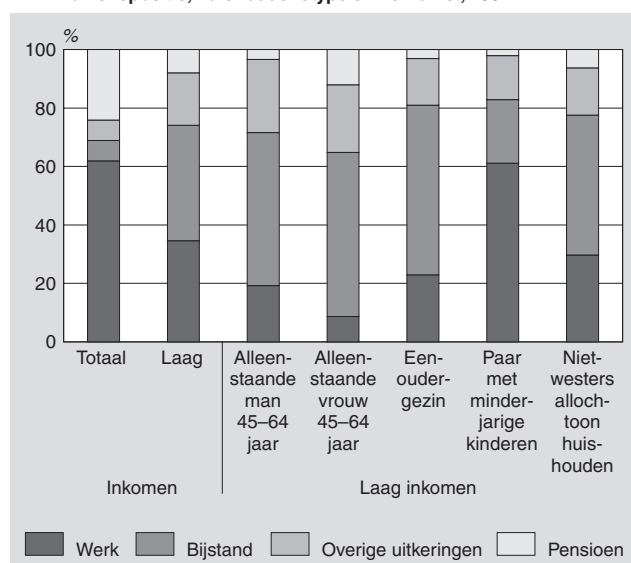
	Bijstand als voornaamste inkomensbron	Niet-westers allochtoon huishouden	Laag inkomen					Niet-westers allochtoon huishouden
			Totaal	Alleenstaande man 45–64 jaar	Alleenstaande vrouw 45–64 jaar	Eenoudergezin	Paar met minderjarige kinderen	
<i>in % van huishoudens met volledig jaarinkomen</i>								
Rotterdam ¹⁾	11	25	16	28	38	27	13	30
Wijk								
03 Delfshaven	17	49	25	37	47	30	23	33
10 Feijenoord	17	42	22	29	45	30	23	33
15 Charlois	14	31	18	24	47	32	18	31
08 Kralingen-Kroos	13	24	17	35	40	26	15	30
05 Noord	12	26	17	31	37	24	18	30
01 Stadscentrum	9	26	16	30	26	24	20	28
04 Overschie	9	16	12	24	47	23	9	24
12 IJsselmonde	10	20	12	17	36	28	10	27
16 Hoogvliet	8	16	11	25	35	28	5	25
06 Hillelegersberg-Schiebroek	6	10	10	22	30	24	8	31
14 Prins Alexander	5	11	9	18	31	17	6	21
17 Hoek van Holland	2	2	9	13	25	30	6	3
13 Pernis	3	–	6	20	42	8	2	–

¹⁾ Wijken zijn niet opgenomen als het aantal huishoudens te gering was om er betrouwbare cijfers aan te ontleen.

lage inkomens onder westerse en niet-westers allochtone huishoudens. Alleen voor huishoudens met een hoofdkostwinner van Turkse of Marokkaanse herkomst is de kans op een laag inkomen bovengemiddeld.

Wat betreft de voornaamste inkomensbron van huishoudens valt op dat relatief veel alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar en eenoudergezinnen met een laag inkomen de bijstand als voornaamste inkomensbron hebben. Met respectievelijk 56 en 58 procent zijn deze percentages hoger dan in Amsterdam en Utrecht, maar wel lager dan in Rotterdam. Het aandeel paren met minderjarige kinderen met een laag inkomen die voornamelijk hun inkomsten uit werk betrekken, ligt hier op ruim 60 procent. Voor de helft betreft dit inkomsten uit eigen onderneming.

3. Den Haag; voornaamste inkomensbron van huishoudens naar inkomenspositie, huishoudenstype en herkomst, 2004*



5.2 Lage inkomens in wijken en buurten

Net als in Amsterdam en Rotterdam varieert ook in Den Haag het aandeel lage inkomens over de wijken. Wel is de range in Den Haag groter: hier liggen de waarden tussen de 5 en 35 procent. Dit heeft ermee te maken dat Den Haag in aanmerkelijk veel meer wijken is opgedeeld dan de andere twee steden. De variatie tussen de wijken is er groter, terwijl die tussen de buurten, en dus binnen de wijken, kleiner is.

In drie van de vierenvestig wijken heeft meer dan een kwart van de huishoudens een laag inkomen. Het gaat om Schildersbuurt, Transvaalkwartier en de Stationsbuurt. In deze wijken is 19 tot 24 procent van de huishoudens afhankelijk van een bijstandsuitkering.

Naar huishoudenstype

In Schildersbuurt, Transvaalkwartier en de Stationsbuurt dragen al de onderscheiden huishoudenstypen bij aan het hoge aandeel lage inkomens. Hoewel zowel alleenstaande mannen als vrouwen van 45–64 jaar in deze wijken een hoog aandeel lage inkomens kennen, is dit onder de vrou-

wen in deze wijken anderhalf tot twee keer zo hoog als onder de mannen.

Tegenover wijken die over de hele linie slecht scoren, zijn er ook wijken waar het aandeel lage inkomens in de wijk niet hoger ligt dan het Nederlands gemiddelde, maar waarin wel bepaalde groepen een verhoogd risico op armoede hebben. In Ypenburg bijvoorbeeld heeft 44 procent van de alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar een laag inkomen.

Naar herkomst

De zes wijken van Den Haag die voor 48 tot 78 procent uit niet-westers allochtone huishoudens bestaan, omvatten gezamenlijk een vijfde van de huishoudens van de stad. In vier van deze wijken ligt het aandeel lage inkomens onder niet-westerse huishoudens met 35 procent ruim boven het Rotterdamse gemiddelde (28 procent). Ook zijn dit de wijken waar de hoogste aandelen lage inkomens onder de autochtonen voorkomen. Door deze samenclustering van groepen met relatief hoge aandelen lage inkomens, woont bijna 40 procent van de huishoudens met een laag inkomen in deze zes wijken. In Den Haag is er derhalve sprake van een ruimtelijke concentratie van lage inkomens.

Niettemin zijn er ook wijken die hoge aandelen lage inkomens onder niet-westerse huishoudens kennen, maar waar slechts weinig niet-westerse allochtonen wonen. Zo heeft Duindorp met 41 procent het hoogste aandeel lage inkomens onder niet-westerse huishoudens van alle wijken in Den Haag terwijl het aandeel niet-westerse huishoudens er het laagst is (4 procent).

6. Utrecht

6.1 Lage inkomens in de stad

In Utrecht ligt het aandeel huishoudens met een laag inkomen beduidend lager dan in de andere drie grote steden. Dat geldt voor alle onderscheiden huishoudenstypen. Zo is het aandeel lage inkomens onder alleenstaande vrouwen van 45–64 jaar er even hoog als het Nederlandse gemiddelde. Vaker dan in de andere drie steden betreft het weduwen met (voornamelijk) pensioeninkomsten.

Vergeleken met Amsterdam, Rotterdam en Den Haag is in Utrecht het aandeel niet-westers allochtone huishoudens met 14 procent relatief laag. Daarbij ligt het aandeel lage inkomens onder hen iets onder het gemiddelde voor de grote steden. Opvallend is het lage percentage Antiliaanse/Arubaanse huishoudens met een ongunstige inkomenspositie. Maar ook huishoudens met een hoofdkostwinner van Turkse herkomst hebben hier beduidend minder kans op armoede.

Utrecht kent van alle vier grote steden de hoogste arbeidsparticipatie. Van de huishoudens heeft 68 procent voornamelijk inkomen uit arbeid. Ook is het percentage huishoudens met een bijstandsuitkering er relatief laag.

Van de huishoudens met een laag inkomen is het aandeel dat voornamelijk inkomsten uit werk heeft 35 procent. Dat is even hoog als in Amsterdam en Den Haag. Het aandeel

Staat 6

Den Haag; aandelen particuliere huishoudens met een bijstandsuitkering, een niet-westers allochtone hoofdkostwinner en een laag inkomen in de wijken, 2004*

	Bijstand als voor-naamste inkomens-bron	Niet-westers allochtoon huishouden	Laag inkomen					
			Totaal	Alleenstaande man 45-64 jaar	Alleenstaande vrouw 45-64 jaar	Eenoudergezin	Paar met minderjarige kinderen	Niet-westers allochtoon huishouden
Den Haag¹⁾	7	23	14	25	31	27	12	28
<i>in % van huishoudens met volledig jaarinkomen</i>								
Wijk								
29 Schildersbuurt	24	78	33	47	64	35	32	35
30 Transvaalkwartier	20	74	31	34	60	35	29	34
27 Stationsbuurt	19	43	26	33	64	38	23	35
36 Moer	16	35	22	31	41	35	21	35
38 Laakkwartier en Spoor	11	42	19	28	47	29	17	26
37 Groente- en Fruitmarkt	6	48	18	18	18	29	18	19
33 Bouwlust/Vrederust	12	32	18	27	34	28	20	33
28 Centrum	9	19	17	24	26	37	15	28
43 Forepark	0	-	17	-	-	-	-	-
34 Morgenstond	10	24	17	29	40	30	14	28
20 Valkenboskwartier	7	26	15	36	26	28	11	21
21 Regentessekwartier	7	25	15	26	25	24	11	26
08 Duindorp	9	4	15	28	61	42	6	41
22 Zeeheldenkwartier	6	15	14	20	30	20	11	20
31 Rustenburg en Oostbroek	5	31	13	21	33	27	15	22
17 Loosduinen	7	9	12	35	33	20	8	26
15 Kijkduin en Ockenburgh	2	-	11	-	-	-	12	-
26 Bezuidenhout	5	10	11	28	22	14	9	28
07 Scheveningen	5	5	11	25	18	18	10	25
16 Kraayenstein en de Uithof	2	6	10	21	32	14	7	32
25 Mariahoeve en Marlot	7	13	10	16	24	25	8	30
02 Belgisch Park	3	5	10	20	18	12	11	27
11 Duinoord	3	7	10	18	21	9	4	31
10 Zorgvliet	0	-	10	-	-	-	-	-
42 Ypenburg	3	15	9	25	44	17	6	14
40 Wateringse Veld	4	17	9	20	38	22	6	19
18 Waldeck	4	8	9	19	17	30	8	30
05 Archipelbuurt	1	6	9	10	18	8	6	5
19 Vruchtenbuurt	3	6	8	16	23	27	5	18
39 Binckhorst	8	-	8	-	-	-	-	-
09 Geuzen- en Statenkwartier	2	4	7	18	11	16	8	11
32 Leyenburg	2	10	7	14	13	19	8	20
12 Bomen- en Bloemenbuurt	1	6	7	17	11	9	5	14
44 Leidschenveen	1	17	7	17	-	19	6	11
13 Vogel	0	-	7	-	9	-	11	-
23 Willemspark	1	-	7	16	12	-	1	-
06 Van Stolkpark / Scheveningsebos	3	-	6	-	-	-	-	-
14 Bohemen en Meer en Bos	1	4	6	7	18	18	6	16
4 Haagse Bos	0	-	5	-	-	-	-	-
04 Benoordenhout	1	5	5	13	8	4	7	10
03 Westbroekpark en Duttendel	0	-	4	-	-	-	10	-

¹⁾ Wijken zijn niet opgenomen als het aantal huishoudens te gering was om er betrouwbare cijfers aan te ontleen.

dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen, is er echter een stuk lager. Relatief vaker dan in de andere grote steden ontvangen lage inkomens een andere uitkering zoals WW of heeft men pensioeninkomsten.

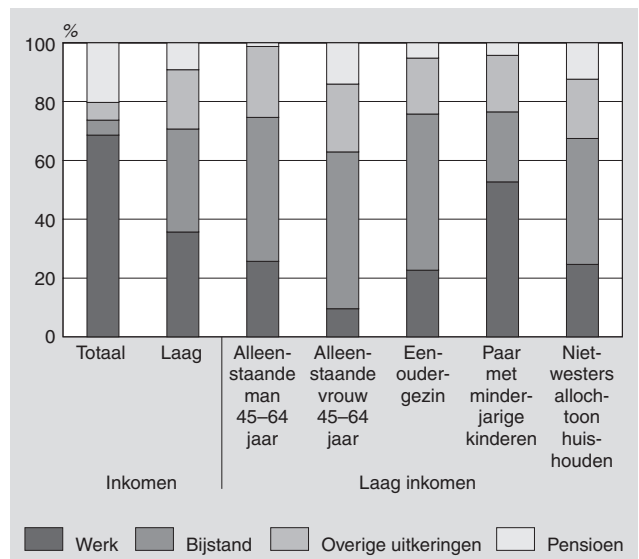
6.2 Lage inkomens in wijken en buurten

De range waartussen de lage inkomens over de wijken variëren, ligt in Utrecht tussen de 5 en 16 procent. In vier van de tien wijken liggen deze aandelen boven het Utrechtse gemiddelde van 11 procent. Het hoogst met respectievelijk 16 en 15 procent zijn deze aandelen in Overvecht en Noordwest.

Naar huishoudenstype

In Overvecht en Noordwest dragen alle onderscheiden huishoudens bij aan de hoge aandelen lage inkomens. Wel is in Noordwest het aandeel hoge inkomens onder de alleenstaande 45-64-jarige mannen en vrouwen opvallend. Van de vrouwen heeft hier zelfs meer dan de helft een laag inkomen.

4. Utrecht; voornaamste inkomensbron van huishoudens naar inkomenspositie, huishoudenstype en herkomst, 2004*



Staat 7
Utrecht; aandelen particuliere huishoudens met een bijstandsuitkering, een niet-westers allochtone hoofdkostwinner en een laag inkomen in de wijken, 2004*

	Bijstand als voor-naamste inkomensbron	Niet-westers allochtoon huishouden	Laag inkomen					Niet-westers allochtoon huishouden
			Totaal	Alleenstaande man 45-64 jaar	Alleenstaande vrouw 45-64 jaar	Eenoudergezin	Paar met minderjarige kinderen	
<i>in % van huishoudens met volledig jaarinkomen</i>								
Utrecht¹⁾	5	14	11	24	27	24	10	28
Wijk								
03 Overvecht	11	25	16	26	38	27	19	33
02 Noordwest	8	14	15	36	51	31	12	30
06 Binnenstad	5	6	14	28	19	29	7	29
08 Zuidwest	6	27	12	20	20	30	16	27
01 West	4	14	11	19	29	27	9	32
05 Oost	3	5	11	33	19	17	7	23
07 Zuid	4	13	9	14	25	13	7	26
04 Noordoost	3	5	8	18	20	17	4	22
09 Leidsche Rijn	3	17	7	11	25	15	8	14
10 Vleuten-De Meern	1	5	5	21	15	17	5	11

¹⁾ Wijken zijn niet opgenomen als het aantal huishoudens te gering was om er betrouwbare cijfers aan te ontleen.

Maar ook in wijken met een laag tot gemiddeld aandeel lage inkomens, springen bepaalde groepen eruit. Zo hebben in West alleenstaande vrouwen van 45-64 jaar en eenoudergezinnen een bovengemiddelde kans op armoede, terwijl dat in Oost vooral voor alleenstaande mannen van 45-64 jaar geldt.

In veel buurten in Utrecht zijn de risicogroepen te klein van omvang om er uitspraken over te kunnen doen. In de buurten van de wijk Overvecht die wel van voldoende omvang zijn, is het beeld wisselend. Vooral alleenstaande vrouwen van 45-64 jaar en paren met minderjarige kinderen hebben in deze buurten vaker een laag inkomen.

Naar herkomst

Ook in Utrecht hebben niet-westers allochtone huishoudens gemiddeld bijna drie keer zo vaak te maken met een laag inkomen als autochtone huishoudens. Doordat niet-westerse huishoudens in drie van de grootste wijken een relatief groot aandeel van de bevolking uitmaken (14-17 procent) en er bovendien een hoog aandeel lage inkomens kennen, woont twee derde van alle niet-westerse huishoudens met een laag inkomen, in deze wijken. Het gaat om Overvecht, Noordwest en Zuidwest. In Utrecht is daarmee, net als in Den Haag, wel enigszins sprake van concentratie van arme niet-westerse huishoudens.

In tegenstelling tot de andere drie grote steden zijn er in Utrecht geen wijken waar autochtone huishoudens een hoog aandeel lage inkomens kennen. In slechts twee wijken ligt dit iets boven de 10 procent.

7. Samenvatting

In dit artikel is getracht een beeld te schetsen van de armoede in de vier grote steden. Hieronder worden de belangrijkste overeenkomsten en verschillen op een rijtje gezet.

Utrecht heeft een duidelijk afwijkend profiel wat betreft lage inkomens van de andere drie grote steden. Het aandeel huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens ligt er met 11 procent een stuk lager. Deels komt dit door het lage aandeel niet-westers allochtone huishoudens. Daarbij profiteert Utrecht van de hoge arbeidsparticipatie en de lage afhankelijkheid van de bijstand.

Huishoudentype

Van de hier onderscheiden huishoudtypen hebben alleenstaande vrouwen van 45-64 jaar in alle vier de grote steden het hoogste aandeel lage inkomens. Het grootst is dit aandeel in Rotterdam. Daarnaast hebben ook eenoudergezinnen in Rotterdam relatief vaak een ongunstige inkomenspositie. Datzelfde geldt voor Den Haag. In Amsterdam zijn het de alleenstaande mannen van 45-64 jaar en paren met minderjarige kinderen die een verhoogd armoederisico hebben. In Utrecht liggen de percentages lage inkomens onder alle huishoudtypen het laagst van alle grote steden.

Herkomst

Zowel in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag ligt het aandeel huishoudens met een niet-westers allochtone kostwinner rond de 24 procent. Dat is aanzienlijk hoger dan in Utrecht. Het aandeel lage inkomens onder deze huishoudens loopt echter weinig uiteen, al ligt het in Den Haag en Utrecht met 28 procent gemiddeld 2 procentpunten lager dan in Amsterdam en Rotterdam.

Autochtone en westers allochtone huishoudens hebben in Amsterdam de hoogste aandelen lage inkomens. In Utrecht hebben autochtone huishoudens het minste risico op een laag inkomen, terwijl in Den Haag het aandeel lage inkomens onder westerse huishoudens het kleinst is.

Voornaamste inkomensbron

In Amsterdam, Den Haag en Utrecht is voor 35 procent van de huishoudens met een laag inkomen, werkgerelateerd inkomen de voornaamste inkomensbron. In Rotterdam ligt dan met 26 procent een stuk lager. Meer dan de helft van de huishoudens met een laag inkomen in Rotterdam is afhankelijk van een bijstandsuitkering. Dat is veel

hoger dan in de andere steden. In Utrecht hebben ze relatief vaker inkomsten uit een andere uitkering (bijvoorbeeld WW) of pensioen.

Spreiding van lage inkomens

Ook wat betreft de spreiding van huishoudens met een laag inkomen over de wijken, zien we verschillen tussen de vier grote steden. In Amsterdam en Rotterdam zijn de lage inkomens redelijk gespreid over de stad. Zo heeft van de niet-westers allochtonen huishoudens in alle wijken in Amsterdam 20 procent of meer een laag inkomen. Dat geldt ook voor de meeste wijken in Rotterdam. In Den Haag en in mindere mate Utrecht is er daarentegen sprake van enige concentratie van lage inkomens in een aantal wijken. Wel moet er rekening mee worden gehouden dat Den Haag in veel meer wijken is opgedeeld dan de overige steden.

Technische toelichting

Regionaal Inkomensonderzoek (RIO)

Sinds 1946 doet het Centraal Bureau voor de Statistiek regelmatig onderzoek naar de regionale inkomensverdeling waarbij gegevens vanaf gemeentelijk niveau worden gepubliceerd. Deze onderzoeken zijn voornamelijk gebaseerd op data afkomstig van de Belastingdienst en de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). De regionale gegevens zijn gebaseerd op een steekproef van 1,9 miljoen huishoudens (ruim 5 miljoen personen).

Laag inkomen

Om inkomensarmoede vast te stellen wordt door het CBS onder meer de lage-inkomensgrens gehanteerd. De lage-inkomensgrens is een absolute grens die voor alle jaren en voor alle huishoudens eenzelfde koopkracht vertegenwoordigt. Het bedrag komt overeen met de koopkracht van een bijstandsuitkering voor een alleenstaande in 1979, toen die op zijn hoogst was. In 2004 lag deze grens op 10 287 euro voor een alleenstaande. Per maand komt dit neer op een besteedbaar inkomen van 860 euro.

Om te bepalen hoe het inkomen van een huishouden zich verhoudt tot de lage-inkomensgrens, wordt het inkomen gecorrigeerd voor verschillen in samenstelling van het huishouden. Met behulp van equivalentiefactoren worden inkomens herleid tot het inkomen van een alleenstaande, zodat ze onderling vergelijkbaar zijn. (CBS/SCP 2006; SCP/CBS 2005).

Indien over meerdere jaren wordt gepubliceerd, worden de inkomens ook gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling door de bedragen te vermenigvuldigen met de consumentenprijsindex.

Populatie

Alleen voor huishoudens die gedurende het gehele jaar inkomen ontvangen, is vastgesteld of zij een laag inkomen hebben of niet. Huishoudens in tehuizen en instellingen zijn niet meegenomen omdat de inkomenspositie daar niet goed van is af te leiden. Dit geldt ook voor studenten. De analyse heeft uitsluitend betrekking op particuliere huishoudens met een volledig jaarinkomen. De analyses zijn uitgevoerd op de gegevens van het Regionaal inkomensonderzoek 2004 van het CBS.

Begrippen

Autochtonen

Personen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn.

Allochtonen

Personen van wie tenminste één ouder in het buitenland is geboren. Er wordt onderscheiden tussen westerse en niet-westerse allochtonen.

Westerse allochtonen

Allochtonen afkomstig uit Europa (exclusief Turkije), Noord Amerika, Indonesië/het vroegere Nederlands-Indië, Japan en Oceanië.

Niet-westerse allochtonen

Allochtonen afkomstig uit Afrika, Azië (exclusief Japan en het voormalig Nederlands-Indië of Indonesië), Latijns-Amerika of Turkije. De belangrijkste groepen zijn Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen/Arubanen.

Allochtoon huishouden

Huishouden waarbij de hoofdkostwinner van allochtone herkomst is. De hoofdkostwinner is het meest verdienende lid van de kern het huishouden.

Literatuur

CBS/SCP (2006). *Armoedebericht*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen.

Kasperski, H. (2003). Inkomens in de wijken van de grote stad, in *CBS-Webmagazine*, Centraal Bureau voor de Statistiek.

SCP/CBS (2005). *Armoedemonitor*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.